

19 MAYIS 1919'U

102. Yılında Bile

KAVRAYAMAMANIN HAFİFLİĞİ

Neden bu başlık? Çünkü, aşağıda sunacağım Osmanlı ve İngiliz arşiv belgelerinden de kolayca görülebileceği gibi, bu konu özellikle son 50 yıldan bu yana, tamamen kasıtlı olarak yanlış aktarılmakta, tarihsel gerçekler ters yüz edilerek, özellikle Atatürk düşmanı ve Cumhuriyet karşıtı çevrelerin elinde, kendi görüşlerini savunmaya yönelik, hiçbir değeri olmayan, sıradan ve siyasal bir metin haline dönüştürülmüş bulunmaktadır.

Türk Tarih Kurumu gibi uzman bir kamu kuruluşunun bu hazin durumu seyretmesi, konunun bir diğer vahim ve düşündürücü yanıdır.

O halde gerçek nedir?

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 Pazartesi günü Samsun'a çıkışıyla birlikte, işgalcilere karşı ulusal bir direnişin meşalesinin yakılmış olduğuna kuşku yoktur. Esasen bu konuda toplumumuzun her kesiminde ortak ve yaygın bir görüş birliği de mevcuttur. Doğru olan da budur.

O halde sorun nerededir?

Sorun, gelinen noktada elde edilen başarının asıl mimarının Sultan Vahdettin olduğu savını ileri sürenlerde, kuyudan adam çıkartma gayreti içinde olanlardadır.

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışından itibaren izlediği yol ve yöntem sonucu silahlı bir direnişe geçilmiş, 4 sene boyunca süren ve adına Kurtuluş Savaşı dediğimiz mücadele sonucunda işgalcilerin dayattığı ve Osmanlı Devleti'nin kabullenmek zorunda kaldığı Sevr Antlaşması yırtılıp atılmış, yerine bugünkü laik, sosyal bir hukuk devleti niteliğindeki, çağdaş Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna yol açan Lozan Antlaşması işgalcilere kabul ettirilmiştir, ya!

Elde edilen bu başarılı sonuçtan ille de asıl başrolün Sultan Vahdettin'e verilmesi gerektiğini savunanların, bunu kanıtlamak üzere ileri sürdükleri saçma sapan ve güya "kanıt" olarak ileri sürülen savlardadır sorun...

Cumhuriyetin kazanımlarına ve temel ilkelerine ilk günden beri karşı çıkan bir kesim," **Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sonuca Sultan Vahdettin sayesinde ve onun yaptığı maddi ve manevi destek sonucu ulaştığını, zira O'nu Samsun'a gönderenin Sultan Vahdettin olduğunu; ne var ki, bu destek sayesinde güçlenen Mustafa Kemal'in ilk fırsatta padişahı ülkeden kovup, yerine de kendisinin geçtiğini**" savunmaktadırlar.

O zaman yapılması gereken şey, bu iddianın ne ölçüde doğru olduğunu, birtakım anılara ve aktarımlara değil, yerli-yabancı resmi arşiv belgelerine dayanarak ortaya koymaktır. Biz de öyle yapacağız.

1. Sultan Vahdettin'in Mustafa Kemal Paşa'yı Samsun'a bir "Kurtuluş Savaşı" yapmak üzere gönderdiği iddiası:

- a. Bu iddia doğru değildir. Böyle bir atama yapılmasının nedeni, silahlı bir direnişi başlatmak değil, tam tersine, bölgede silahlı Türk çeteleri varsa, ki bu konuda bu çetelerin varlığına ilişkin şikâyetler mevcuttur, bu çetelerin tepesine binmek, bölgede sükûneti sağlamak, askeri birliklerin terhisini hızlandırmak, İngilizlerin eline, Mondros Ateşkes Antlaşmasının 7.nci maddesini işleterek, "bölgede güvenlik olmadığı, dolayısıyla bunu sağlamak maksadıyla Samsun bölgesinin işgal edileceği" bahanesini vermemektir. Zira, Mondros'un 7. Maddesi işgalcilere bu hakkı tanımaktadır.

İngiliz Amirali Calthorpe, 21 Nisan 1919 günü Osmanlı Hükümeti'ne verdiği bir nota ile, işte böylesi bir şikâyetini dile getirmiş, Samsun ve yöresinde Türk çetelerinin bölgedeki Rum ve Ermeni köylerini basıp, yakıp yıktığını, katliam yaptığını ileri sürmüştü, "**Ya siz çıkın düzeltin, yoksa biz Samsun'a çıkacağız**" restini çekmiştir.

Samsun'a bir müfettiş gönderme fikri buradan doğmuş ve Mustafa Kemal Paşa," 9. Ordu Kıtaatı Müfettişi" sıfatıyla ve meseleyi tahkik etmek üzere Samsun'a gönderilmiştir.

Eğer bu notayı siz arşivden çekip alırsanız, ya da ders kitaplarında bundan bahsetmezseniz, konunun açıklaması elbette birtakım tartışmalara yol açabilir. Oysa durum son derecede açıktır.

Bu dönemde Akdeniz bölgemiz tümüyle işgal edilmiş, Ege'ye Yunan çıkarılmış, Marmara ve İstanbul'a tüm İtilaf devletleri birlikte gelip, girmişler, henüz bir tek Karadeniz bölgesi, şimdilik işgal dışı kalmıştır. Bir de Karadeniz işgal edilip, oradan güneye, Ankara'ya doğru bir harekete geçilecek olursa, Anadolu'nun direnecek hiçbir gücü kalmayacak, Sevr hükümleri böylece kolayca uygulanabilecektir. Kısacası İngiltere Karadeniz'e çıkmak için bir bahane aramaktadır.

(Amiral Calthorpe fotoğrafı).

Mustafa Kemal'i Samsun'a göndermenin amacı savaşarak bölgeyi işgalden kurtarmak değil, "Mondros'un, işgali düzenleyen maddesinin uygulanamayacağını müzakereler yoluyla karşı tarafa anlatmak ve hükümete bu konuda kullanabileceği raporları sunmaktır. Bunu yapmak için de 18 karargâh subayı yeterlidir. Samsun'a bu maksatla çıkılmıştır, savaşmak için değil.

- b. Mondros'un 5. Maddesi uyarınca, Anadolu dışındaki tüm ordularımız, kendilerine en yakın düşman garnizonlarına teslim olmuşlar ve yurt içindekiler de terhis edilmeye başlanmıştı. Böylece elde silahlı bir güç yoktur. Bu şartlarda Mustafa Kemal Paşa'yı 18 karargâh subayı ile 22 er ve erbaşla Samsun'a gönderip, ondan bir "Kurtuluş Savaşı" yapmasını beklemek, aklın, mantığın alacağı şey değildir. Bu iddia, 19 Mayıs'ın 100.ncü yıldönümünde bile ne yazık ki hâlâ sürmektedir.
- c. Eğer Sultan Vahdettin'in, işgalcilere karşı bir silahlı direnişe geçmek gibi gerçekten bir iradesi var idiyse, neden Mondros'u imzalayıp, orduları teslim ettikten sonra böyle bir eyleme geçip, kurtuluşu da Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki bir avuç insandan beklemiş olsun ki? Bunun bir mantığı var mı? Elbette yok. Ama bu uydurma senaryolarda da zaten mantık aramak ne kadar doğru olabilir ki!
- d. Kaldı ki, Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığında İngilizler zaten 200 kişilik bir kuvveti Merzifon'a çıkarmışlardı. Bir kuvvetleri de Samsun'daydı. Dolayısıyla, savaşmak üzere 18 kişiyle Samsun'a gitmediği açıktır.

2. **“Sultan Vahdettin bir kurtuluşu planlıyordu. Bu nedenle gereken hazırlığı yapmak üzere genç komutanları Anadolu’ya göndermişti.”** iddiası.

Bu iddia da yanlıştır. Gerçekten de Ali Fuat Paşa 20. Kolordu Komutanı olarak Ankara’ya, (fotoğraf), Kâzım Karabekir Paşa 15. Kolordu Komutanı olarak Erzurum’a (fotoğraf) tayin edilip gönderilmişlerdir ama bu Sultan Vahdettin’in bir tasarrufu olmayıp Sevr antlaşmasının amir hükmü gereğidir. İtilaf Devletleri, Mondros’un 5.maddesi uyarınca, orduların teslim edilmesini şart koştular ama bunun dışında şu talebi ileri sürdüler:

“Dağlarınızda Kürt çeteleri, Ermeni çeteleri, Rum-Pontus çeteleri, asker kaçakları. Hiçbir yer güvenli değil. Buralarda güvenliği İtilaf Devletleri askerleri değil, Türk askerleri sağlayacak. Bu amaçla 50.000 kişilik bir Jandarma gücünü silah altında bulundurmanıza izin vereceğiz. Ama bunlar sadece tabanca ve tüfek kullanabilecekler. Bunlardan 15.000 kişilik bir kolordu gücünü Erzurum’da bulundurun. Bu kolordu, Doğu sınırının güvenliğini sağlayacak. Başına bir komutan gönderin. (Karabekir Paşa). Bir o kadarını Ankara’da konumlandırın. (Ali Fuat Paşa). 20.000 kişiyi de tüm Anadolu’ya serpiştirin.”

İşte Sultan Vahdettin’in bir planı sanılan olayın gerçeği budur.

3. **“Sultan Vahdettin Milli Mücadele’ye ciddi parasal destek sağlamış, Mustafa Kemal’e 30.000 altın vermiştir!”** iddiası.

Üzerinde durulamayacak kadar gerçek dışı bir yalandır. Devletin hazinesinde bile bu kadar bir para yoktur. Bu kadar altının kaç ton tutacağı, bunun, işgal altındaki İstanbul’da Bandırma gemisine nasıl nakledilebildiği, işgal altındaki Samsun’da, bu tonlarca altının karaya nasıl çıkartıldığı konularının hesabına girmeye gerek yoktur. Bu devlet, İngiltere’ye olan nakit para borcunu ödeyemediği için, Mısır’ı ve Sudan’ı İngiltere’ye vermek zorunda kalmıştır. Sultan Vahdettin ülkeyi terk ederken, beraberinde sadece 30.000 pound parasını götürebilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa’ya verilen tahsisat sadece 2000 liradır.

4. **Mustafa Kemal Paşa’ya Anadolu’da gereken destek ve yardım yapılabilsin diye her yere talimatlar gönderilmiş, Müdafaa-i Hukuk derneklerinin kurulması desteklenmiştir.**

Bu iddianın tam tersi doğrudur. Sultan Vahdettin, işgali yaygınlaştıracacağı için, doğal olarak bu tarz derneklere karşıdır. Aksine, herhangi bir bölgede, bir taşkınlığa yer verilmemesi adına değişik bölgelere şehzade ve askerlerden oluşan “Nasihat Heyetleri” gönderilmiş, Fevzi Çakmak Paşa bile, böyle bir heyetle Sivas’a gitmiştir.

5. Mustafa Kemal Paşa Samsun'a gönderilirken çok geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu da genel bir direnişe geçileceğinin işaretidir.

Yanlış.

Mustafa Kemal Paşa, kendisine verilen görev ve yetkilerin alanını kendisi genişletmiştir. Yani belge üzerinde eklemeler yapmıştır. Bu tahrifat demektir ve fark edilirse bütün plan çökebilir hatta tutuklanabilir. Buna rağmen bu riski göze alır. Diyarbakır vs çevrelerini yetki alanına böylece ekletir. Bu eklemeleri Diyarbakırlı Kâzım (Kâzım İnanç Paşa) yapmıştır.

Yeni haliyle yetki belgesi Harbiye Bakanı Şakir Turgut Paşa'ya onay için çıkarılır. Şakir Paşa durumu anlar ve onaylamayı reddeder. Bin bir rica üzerine," *masanın üzerindeki mührü alın, siz basın, ama mührün üzerini imzalamam. Haberiniz olsun, ilerde bir sorun çıkar da durum anlaşılırsa, masamın üzerinden mührü alıp basmışlar, bakın benim imzam yok, derim. Haberiniz olsun!"* der.

Bu tarihi belgeye dikkatle bakarsanız, mührün üzerinde gerçekten de imza olmadığını görürsünüz. Yani o geniş yetkilerden padişahın da, Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın da hiçbir zaman haberi olamamıştır.

6. Yol Ayrımına Nasıl Gelindi?

Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktıktan itibaren 3 gün içinde olayı çözmüştür. Amiral Calthorp'un verdiği notanın içeriği gerçeği yansıtmamaktadır. Bu durumu bildirir iki raporu hükümete gönderir. Böylece İngilizlerin bölgeyi işgal etmeleri için haklı hiçbir gerekçeleri kalmamış, görev tamamlanmıştır. "**O halde İstanbul'a dön!**" emrini alır.

Artık Anadolu topraklarına adımını atmıştır. Kafasındaki asıl planı uygulamaya karardır. Bunun yolu, teslimiyetçi bir politika izleyerek, Sevr'in uygulanmasını beklemek değil, aksine ulusal bir başkaldırıyı hızla örgütlemektir. Bunun için zamana ihtiyacı vardır. 25 Mayıs'ta Samsun'dan çektiği telgrafta, "**Bir zabıta olayını takip için karargâhımla birlikte Havza'ya intikal ediyorum!**" der. Bu bilgi doğru değildir. Denizlerden içerilere doğru çekilmeye çalışmaktadır. Oysa, Havza Kaymakamı Fahri Bey'e çektiği telgrafta, "**Romatizmalarım tuttu, termal sularından istifade etmek için Havza'ya geliyorum. Otelden yer ayırtınız!**" der.

Havza'ya geldiğinde, halkı Taş Mektepte toplar ve gerçeği bütün açıklığıyla anlatır. **“Ayağa kalkmaktan, silahlı mücadeleye girişmekten başka hiçbir çaremiz kalmadığını”** net bir şekilde ortaya kor. Dinleyiciler arasında bulunan Ermeni Papazı durumu İstanbul'a bildirince, İngilizler, derhal İstanbul'a getirilmesi konusunda hükümete baskı yapmaya başlarlar. Çeşitli bahanelerle dönüşünü geciktirmeye çalışır. En sonunda 12 Haziran'da geleceğini bildirir ama herkes onu İstanbul'da beklerken, O Amasya'ya gelmiştir bile. Elbette bu durum hükümetle olan gerinliği arttırır.

7. Mustafa Kemal Paşa görevden azlediliyor.

Bunun üzerine, güya bir kurtuluş savaşını örgütlemek üzere Samsun'a gönderildiği iddia edilen Mustafa Kemal Paşa, 23 Haziran 1919 günü yayımlanan bir hükümet kararnamesiyle görevinden azledilir, yani kovulur. Bütün illere ve birliklere gönderilen bu genelgede İçişleri Bakanı Ali Kemal şöyle demektedir: **“Mustafa Kemal Paşa kuşkusuz seçkin bir Türk komutanıdır. Kendisine bir görev verilmiştir fakat kendisi bu görevi yanlış anlamış ve genel siyasal durumu yanlış değerlendirmiş, Ordu Müfettişliği görevini başaramamıştır. Bu nedenle bu görevinden azledilmiştir. Böylece kendisine verilen tüm yetkiler geri alınmıştır. Bundan böyle hiçbir askeri veya mülki makama emir veremez, bu emirler alınamaz. Bedelini ödese bile, verdiği hiçbir telgraf çekilmeyecektir!”** .

Kısacası, Mustafa Kemal Samsun'a çıktıktan sadece 1 ay sonra bu görevden kovulmuştur. Padişahın da, hükümetinin de, güya direnişi örgütlesin diye her desteği verdiği iddia edilen Mustafa Kemal'in içine düştüğü durum tam anlamıyla işte budur. Ertesi gün, yani 24 Haziran'da padişaha gönderdiği telgraf da elimizdedir.

Ali Kemal 18 Haziran'da yayımladığı genelgede, Müdafaa-i Hukuk derneklerinin faaliyetlerini de şiddetle yasaklamış, bunların vereceği telgrafların da çekilmemesi için bütün PTT ofislerine talimat göndermiştir. Oysa, bu derneklerin arkasında elbette Mustafa Kemal vardır. Derhal harekete geçer ve valilere, “Ali Kemal'in genelgesinin geri çekildiği resmen bildirilmedikçe, İstanbul ile her türlü iletişimin kesilmesi” talimatını gönderir.

Bu durumda, gelinen nokta bir kez daha analiz edilecek olsa, varılan sonuç şudur:

a . Mustafa Kemal Paşa, Samsun'da yapması gerekeni yerine getirdikten sonra, Hükümetin, "İstanbul'a dönün" emrine uymamıştır.

b. Bu nedenle gerek padişahı, gerekse hükümeti karşısında asi bir komutan konumuna düşmüş, uyarılara rağmen tutumundan vazgeçmemiştir.

c. Bunun üzerine, Samsun'a çıkışından henüz 1 ay geçmeden, 18 Haziran 1919'da İçişleri Bakanı bütün illere gönderdiği genelgeyle, Mustafa Kemal'in her yörede kurulması için gayret gösterdiği Müdafaa-i Hukuk derneklerinin faaliyetlerini şiddetle yasaklamıştır.

ç. Buna yanıt olarak Mustafa Kemal, 20 Haziran'da illere çektiği telgrafta, bu tutuma karşı çıkmış, "hükümetin aldığı bu kararın milletin sesini kesmeye yönelik olduğunu, bu kararın geri alındığı ilan edilinceye kadar, İstanbul ile her türlü iletişimin kesilmesi gerektiği" talimatını vermiştir.

d. Bununla yetinmemiş, 22 Haziran'da Amasya Genelgesi'ni ilan etmiştir.

e. Bunun üzerine 23 Haziran'da Hükümet, Mustafa Kemal Paşa'yı görevinden azletmiş, tüm yetkilerinin elinden alındığını, bundan böyle hiçbir askeri veya mülki makama emir veremeyeceğinin gereken illere duyurulmasını İçişleri Bakanı Ali Kemal'den talep etmiştir. Böylece bu talimat, PTT Genel Müdürü Refik Halit Karay eliyle Tüm Türkiye'ye duyurulmuştur.

f. Ali Kemal, Sultan Vahdettin Hükümeti'nin almış olduğu bu kararı illere tebliğ ederken, "...Mustafa Kemal'in genel siyasal durumu yanlış değerlendirdiğini ve Ordu Müfettişliğini başaramadığı için görevden azledildiğini" ifade etmiş, mülki amirlere yönelik olarak. "**Dahiliye Nezareti'nin size kesin emri, o kişinin görevinden azledilmiş olduğunu bilmek, kendisiyle hiçbir resmi muameleye girişmemek ve hükümet işlerini ilgilendiren hiçbir isteğini yerine getirmemektir.**" diyebilmiştir.

SONUÇ: Bütün bu değerlendirmelerin ışığında, hâlâ Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a bir kurtuluş savaşı yapmak üzere gönderildiği, bu esnada hükümet tarafından kendisine her türlü desteğin verildiği iddiası ileri sürülebilir mi?

